

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 367

Gospodarka przestrzenna Aktualne aspekty polityki społeczno-gospodarczej i przestrzennej

Redaktorzy naukowci

Jacek Potocki

Jerzy Ładysz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Justyna Mroczkowska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Agata Wiszniowska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-474-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk: Tritia – nowa forma i instytucja integracji europejskiej.....	13
Bartosz Bartosiewicz, Iwona Pielesiak: Dzienna mobilność mieszkańców małych miast Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego.....	21
Magdalena Belof: Wyzwania planowania przestrzennego na poziomie regionalnym	30
Piotr Chmiel, Leszek Stanek: Efektywność ekonomiczna realizacji dróg dla zabudowy mieszkaniowej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	38
Joanna Cymerman: Uwarunkowania przekształceń struktury własnościowej gruntów na Pomorzu Środkowym w latach 2000–2012.....	50
Łukasz Damurski: Uczestnicy procesu podejmowania decyzji przestrzennych na szczeblu lokalnym. Teoria i praktyka.....	59
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Wielofunkcyjność czy jednofunkcyjność? Uzdrowiska w obliczu przemian przestrzennych	68
Piotr Gryszel, Daria Elżbieta Jaremen, Andrzej Rapacz: Fundusze unijne czynnikiem kształtującym funkcję turystyczną w wybranych gminach regionu jeleniogórskiego.....	76
Piotr Hajduga: Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce a kształtowanie kapitału ludzkiego.....	90
Piotr Idczak, Karol Mrozik: Ocena efektywności kosztowej rozwiązań kształtujących retencję zlewni rzecznej jako sposobu ograniczania zagrożenia powodziowego	102
Marian Kachniarz: Prymusi i maruderzy – aktywność inwestycyjna gmin dolnośląskich	112
Anna Katola: Znaczenie równości płci dla długookresowego wzrostu gospodarczego.....	119
Olgierd Kempa, Jan Kazak: Przekształcenia funkcjonalno-przestrzenne a podatki od nieruchomości.....	128
Lidia Klos: Zanieczyszczenia obszarowe na terenach wiejskich województwa zachodniopomorskiego	136
Piotr Krajewski: Problemy planistyczne na terenach parków krajobrazowych w sąsiedztwie Wrocławia na przykładzie Ślęzańskiego Parku Krajobrazowego.....	147

Natalia Krawczyszyn: Kierunki polityki turystycznej w euroregionach polsko-czeskich – unifikacja czy dywersyfikacja produktu turystycznego po- granicza?	155
Barbara Kryk: Projekt modelu wsparcia na rynku pracy młodzieży zagrożo- nej wykluczeniem społecznym	163
Marta Kusterka-Jefmańska: Jakość życia a jakość usług publicznych w praktyce badań na poziomie lokalnym	170
Grażyna Leśniewska: Wpływ rodziny na kształtowanie postawy obywatel- skiej społeczeństwa	178
Jerzy Ładysz: Kierunki rozwoju zielonej infrastruktury we wrocławskim ob- szarze funkcjonalnym	186
Urszula Markowska-Przybyła: Zastosowanie ekonomii eksperymentalnej do pomiaru kapitału społecznego	196
Barbara Mastalska-Cetera, Beata Warczewska: Realizacja wybranych programów wspierających rolnictwo w Parku Krajobrazowym „Dolina Baryczy”	204
Piotr Mijał: Aspekty prawne konkurencyjności specjalnych stref ekono- micznych	214
Katarzyna Milewska-Osiecka: Nowe budownictwo mieszkaniowe w świe- tle polityki funkcjonalno-przestrzennej strefy podmiejskiej Łodzi	223
Agnieszka Ogrodowczyk: Polityka mieszkaniowa a współczesne przekształ- cenia obszarów śródmiejskich – przykład Łodzi	232
Jan Polski: Ekologiczne, społeczne i ekonomiczne aspekty ładu przestrzen- nego w regionie	240
Katarzyna Przybyła, Eleonora Gonda-Soroczyńska: Poziom rozwoju in- frastruktury społecznej we Wrocławiu	248
Zbigniew Przybyła: Rozwój zrównoważony jako koncepcja dynamiczna kształtowania przestrzeni gospodarczej	256
Adam Przybyłowski: Stan infrastruktury transportu drogowego w Polsce z uwzględnieniem aspektów bezpieczeństwa	261
David Ramsey: Ocena atrakcyjności osiedli we Wrocławiu	272
Janusz Rosiek: Wpływ implementacji pakietu klimatyczno-energetycznego (PKE) Unii Europejskiej na równoważenie rozwoju społeczno-gosudar- czego krajów członkowskich ugrupowania	281
Anna Skorwider-Namiołko, Jarosław Skorwider-Namiołko: Gospodarka odpadami jako element zarządzania strategicznego w jednostkach samo- rządu terytorialnego	292
Beata Skubiak: Polityka regionalna wobec zmian demograficznych	301
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Kapitał społeczny jako czyn- nik wspierający innowacyjność małych przedsiębiorstw na przykładzie województwa lubelskiego	310

Agnieszka Stacherzak: Typologia funkcjonalna gmin Dolnego Śląska a Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020.....	322
Izabela Szamrej-Baran, Paweł Baran: Subiektywne i obiektywne mierniki ubóstwa energetycznego	332
Maciej Szarejko, Jerzy Ładysz: Podstawy ekonomiczne kształtowania i racjonalnego wykorzystania miejskiego systemu zielonej infrastruktury	340
Katarzyna Tarnawska: Analiza determinant rozwoju regionalnego w świetle ewolucyjnej geografii ekonomicznej	350
Alina Walenia: Polityka spójności Unii Europejskiej a zmiany systemowe w zarządzaniu finansami publicznymi.....	359
Beata Warczewska, Barbara Mastalska-Cetera: Strategie rozwoju gmin mających obszary o szczególnych wartościach przyrodniczych a model zrównoważonego rozwoju	370
Marcelina Zapotoczna: Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania potrzeb mieszkaniowych w Polsce	378
Adam Zydroń, Piotr Szczepański, Sebastian Gawel: Ograniczenia i możliwości zwiększania lesistości w aglomeracji poznańskiej na przykładzie gminy Rokietnica.....	387
Adam Zydroń, Piotr Szczepański, Piotr Walkowski: Analiza zmian cen transakcyjnych gruntów niezabudowanych w gminie Września w latach 2002–2009	394

Summaries

Franciszek Adamczuk: Tritia – a new form and institution of European integration	20
Bartosz Bartosiewicz, Iwona Pielesiak: Daily mobility of small town's inhabitants in Łódź Metropolitan Area	29
Magdalena Belof: Challenges of regional spatial planning.....	37
Piotr Chmiel, Leszek Stanek: Economic efficiency of building the roads for the residential areas in the local spatial management plans	48
Joanna Cymerman: Conditions of changes in the structure of land ownership in Central Pomerania in the years 2000–2012	58
Łukasz Damurski: Stakeholders of the spatial decision-making process on a local level. Theory and practice	67
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Polyfunctionality or monofunctionality of spas in the face of spatial transformations?	75
Piotr Gryszel, Daria Elżbieta Jaremen, Andrzej Rapacz: EU funds as the tourist function raising factor in the selected tourist communes of Jelenia Góra region	88

Piotr Hajduga: Special economic zones in Poland and the formation of human capital.....	101
Piotr Idczak, Karol Mrozik: Cost-effectiveness evaluation of solutions shaping river basin retention as a method of flood risk reduction.....	111
Marian Kachniarz: Top leaders and stragglers – investment activity of Lower Silesia communities.....	118
Anna Katola: The importance of gender equality for long-term growth.....	127
Olgierd Kempa, Jan Kazak: Functional and spatial transformation and the real estate taxes.....	135
Lidia Kłos: Territorial pollution in rural areas of the West Pomeranian Voivodeship.....	146
Piotr Krajewski: Planning problems in the areas of landscape parks near Wrocław on the example of Ślęzański Landscape Park.....	154
Natalia Krawczynszyn: Trends of tourism policy in Polish-Czech euroregions – unification or diversification of border tourist product?.....	162
Barbara Kryk: Draft model of support in the labor market of young people at risk of social exclusion.....	169
Marta Kusterka-Jefmańska: Quality of life vs. quality of public services in practice of research at the local level.....	177
Grażyna Leśniewska: Family influence on the attitudes of citizens society..	185
Jerzy Ładysz: Directions of development of green infrastructure in the Wrocław functional area.....	195
Urszula Markowska-Przybyła: Application of experimental economics for measuring of social capital.....	203
Barbara Mastalska-Cetera, Beata Warczewska: Implementation of selected programs supporting agriculture in the Landscape Park “Barycz Valley”.....	213
Piotr Mijał: Legal aspects of competitiveness of Special Economic Zones ...	222
Katarzyna Milewska-Osiecka: New housing construction within the spatial policy for suburban zone of Łódź.....	231
Agnieszka Ogrodowczyk: Housing policy and contemporary changes of the inner city – example of Łódź.....	239
Jan Polski: Ecological, public and economic aspects of the spatial order in the region.....	247
Katarzyna Przybyła, Eleonora Gonda-Soroczyńska: Level of social infrastructure development in Wrocław.....	255
Zbigniew Przybyła: Sustainable development as a dynamic idea of shaping the economic space.....	260
Adam Przybyłowski: Road transport infrastructure development in Poland with special emphasis on safety issues.....	271
David Ramsey: Assessment of districts attractiveness in Wrocław.....	280

Janusz Rosiek: Impact of the implementation of the EU Climate and Energy Package (EU CEP) on socio-economic development of selected EU countries	291
Anna Skorwider-Namiołko, Jarosław Skorwider-Namiołko: Waste management as a part of the strategic management in local self-government units	300
Beata Skubiak: Regional policy in the face of demographic changes	309
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Social capital as a factor supporting innovative small businesses on the example of the Lublin Voivodeship	321
Agnieszka Stacherzak: Functional typology of Lower Silesia municipalities and “Development strategy of Lower Silesia Voivodeship 2020”	331
Izabela Szamrej-Baran, Paweł Baran: Subjective and objective measures of fuel poverty	339
Maciej Szarejko, Jerzy Ładysz: Economic principles of development and rational use of urban green infrastructure system	349
Katarzyna Tarnawska: Theoretical analysis of regional development determinants in the light of evolutionary economic geography	358
Alina Walenia: EU cohesion policy vs. system changes in public finance management	369
Beata Warczewska, Barbara Mastalska-Cetera: The development strategies of communes, which are areas of special natural values with regard to the sustainable development model	377
Marcelina Zapotoczna: Taxonomic analysis of spatial differentiation of housing needs in Poland	386
Adam Zydróż, Piotr Szczepański, Sebastian Gawel: Limitation and possibilities of forestation growth in the Poznań agglomeration on the example of the Rokietnica commune	393
Adam Zydróż, Piotr Szczepański, Piotr Walkowski: Transaction prices changes analysis of undeveloped properties in the municipality of Września in the years 2002–2009	400

Katarzyna Tarnawska

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

ANALIZA DETERMINANT ROZWOJU REGIONALNEGO W ŚWIETLE EWOLUCYJNEJ GEOGRAFII EKONOMICZNEJ

Streszczenie: Geografia ekonomiczna analizuje nierówną dystrybucję działalności gospodarczej w przestrzeni, natomiast ekonomia ewolucyjna koncentruje się na procesach historycznych dotyczących zmiany gospodarczej. Ewolucyjna geografia ekonomiczna łączy dorobek tych dwóch dziedzin, wyjaśniając zjawiska związane z ewolucją firm, gałęzi przemysłu, sieci, miast i regionów. Celem niniejszego opracowania, które ma charakter teoretyczny, jest krytyczna analiza literatury ewolucyjnej geografii ekonomicznej odnoszącej się do systemów przestrzennych. Analiza ta ma wskazać determinanty rozwoju regionalnego oraz wskazówki prowadzenia polityki gospodarczej na poziomie regionalnym. Rozważania te są wkładem do dyskusji na temat kształtowania polityki regionalnej w Polsce.

Słowa kluczowe: ewolucyjna geografia ekonomiczna, zależność od ścieżki, zamknięcie, polityka regionalna.

DOI: 10.15611/pn.2014.367.38

1. Wstęp

Ekonomia ewolucyjna koncentruje się na procesach historycznych dotyczących zmiany gospodarczej i opiera się na trzech podstawowych założeniach podejścia ewolucyjnego: występowania zróżnicowania w obrębie gatunków i populacji; dziedziczenia i kontynuacji, poprzez które cechy indywidualne są przekazywane przyszłym pokoleniom, oraz występowania procesów selekcji determinujących zdolność jednostek do odnoszenia sukcesu w swoim środowisku. Założenia te zostały zaadaptowane na potrzeby analizy populacji firm i instytucji, które wykształciły trwałe reguły funkcjonowania o quasi-genetycznym charakterze, natomiast środowisko rynkowe jest traktowane jako ważny mechanizm selekcji¹. Zdaniem J. Essletzbichlera i D. Rigby'ego „fundamentalnym celem ekonomii ewolucyjnej jest więc zrozumienie dynamicznych procesów, które jednocześnie oddziałują na firmy oraz środowisko rynkowe,

---

¹ D. MacKinnon i in., *Evolution in Economic Geography: Institutions, Political Economy, and Adaptation*, "Economic Geography" 2009, nr 85(2), 2009, s. 131.

w którym firmy te działają. Procesy te mogą być uważane za ewolucyjne, ponieważ gospodarka kapitalistyczna składa się z konkurujących podmiotów różniących się pod względem przynajmniej kilku cech (heterogeniczność), które wpływają na indywidualne perspektywy rozwoju gospodarczego (selekcja) i zmieniają się mniej lub bardziej wolno (dziedziczność) kształtując i będąc kształtowanym przez środowisko, w którym ujawnia się konkurencja”². Z procesami ewolucyjnymi związane są innowacje. Jak zauważają J. Essletzbichler i D. Rigby, ewolucja wymaga występowania różnorodności, a innowacje są synonimem takiej różnorodności³. Tworzenie innowacji jest niezbędne w długookresowym procesie ewolucji systemów, które w ten sposób nie podlegają degeneracji. Ponadto nie sposób wyjaśnić procesów konkurencji bez odwoływania się do innowacji, w tym również niepewności, jaka towarzyszy ich implementacji. Podobny pogląd na rolę innowacji wyrażają D. MacKinnon i inni, stwierdzając, że procesy ewolucyjne wymagają tworzenia nowości, co podkreśla znaczenie w procesie gospodarowania ludzkiej kreatywności i innowacyjności⁴.

Geografia ekonomiczna zajmuje się nierównomierną dystrybucją aktywności gospodarczej w przestrzeni. Z kolei ewolucyjna geografia ekonomiczna wyjaśnia przestrzenną ewolucję firm, gałęzi przemysłu, sieci, miast i regionów, jak również decyzje związane z lokalizacją. Podejście ewolucyjne odwołuje się do procesów historycznych, które są przyczyną zróżnicowania aktywności gospodarczej i poziomu rozwoju gospodarczego w strukturach przestrzennych⁵. Według J. Essletzbichlera i D. Rigby „atrakcyjność teorii ewolucyjnej polega na tym, że skupia się na dynamice procesów oraz docenia zróżnicowanie cech i zachowania indywidualnych podmiotów. Ponadto wskazuje, że porządek makroekonomiczny może wyłonić się z pozornie chaotycznych działań tysięcy konkurentów. Porządek ten nie jest jednak rezultatem występowania doskonałej informacji i racjonalności, co jest głównym założeniem teorii neoklasycznej”⁶.

2. Region jako przedmiot analizy ewolucyjnej geografii ekonomicznej

Praktyczne zastosowanie ewolucyjnej geografii ekonomicznej opiera się na analizie czterech kategorii podmiotów na różnych poziomach agregacji: firm, sektorów, sieci i systemów przestrzennych⁷.

---

² J. Essletzbichler, *Exploring evolutionary economic geographies*, “Journal of Economic Geography” 2007, No. 7, Iss. 5, s. 552.

³ Tamże, s. 553.

⁴ D. MacKinnon i in., wyd. cyt., s. 131.

⁵ R. Boschma, K. Frenken, *The emerging empirics of evolutionary economic geography*, Eindhoven Centre for Innovation Studies (ECIS), Working Paper 10.10, s. 2–3.

⁶ J. Essletzbichler, D. Rigby, wyd. cyt., s. 566.

⁷ R.A. Boschma, K. Frenken, *Applications of Evolutionary Economic Geography*, DRUID Working Paper 2006, No. 06-26, s. 5.

Regiony można zdefiniować jako jednostki przestrzenne obejmujące podmioty gospodarcze oraz relacje pomiędzy nimi, które są osadzone w określonym środowisku instytucjonalnym. Przynajmniej niektóre z tych podmiotów są specyficzne dla miejsca. Zdaniem J. Essletzbichlera i D. Rigby „regiony mogą być postrzegane jako ewoluujące wiązki cech, z których niektóre są specyficzne dla miejsca, odzwierciedlając niestabilną populację podmiotów gospodarczych w regionie oraz zwyczajów wykształconych w ramach sieci wewnątrz- i międzyfirmowych”⁸. Zdaniem tych autorów specyficzne cechy miejsca mają znaczenie odnośnie do wyników gospodarczych osiągniętych przez poszczególne firmy i regiony. Powodują także, że regiony różnią się między sobą, podobnie jak firmy, pod względem cech technologicznych, organizacyjnych oraz posiadanych informacji. Szczególne znaczenie w procesie różnicowania mają zjawiska ewolucyjne. Z upływem czasu podmioty ekonomiczne w poszczególnych regionach rozwiną odmienne cechy i zwyczaje, a regiony będą różnić się pod względem występujących w nich przemysłów, instytucji, form organizacyjnych i zasobów związanych z danym miejscem⁹. Regiony nie mają więc charakteru statycznego, ale ewoluują w czasie wraz ze zmianami, którym podlegają podmioty gospodarcze zlokalizowane na ich terytorium. Postęp technologiczny i zmiana są kształtowane poprzez procesy konkurencji.

3. Zależność od ścieżki i zamknięcie a rozwój regionów

Jedną z najpopularniejszych koncepcji rozwijanych w ramach ewolucyjnej geografii ekonomicznej są zależność od ścieżki (*path dependence*) oraz zamknięcie (*lock-in*). Pojęcie zależności od ścieżki w różnych wariantach jest przedmiotem analizy wielu dziedzin nauki, jak antropologia, historia, nauki polityczne, socjologia, ekonomia czy zarządzanie. Zarówno koncepcja zależności od ścieżki, jak i zamknięcia wzbudzają wiele krytyki ze względu na trudności definicyjne i interpretacyjne¹⁰.

Według R. Martina i P. Sunley zależność od ścieżki polega na tym, że „gospodarka jest postrzegana jako nieodwracalny proces historyczny, w którym przyszłe zdarzenia zależą od przeszłych: w każdym momencie stan gospodarki zależy od historycznej ścieżki dostosowań”¹¹. Jest to szerokie ujęcie, które sprowadza się do stwierdzenia, że „historia ma znaczenie”¹².

P.A. David pojęcie to interpretuje na trzy sposoby¹³. Po pierwsze, podkreśla, że pozornie mało znaczące, często przypadkowe wydarzenia z przeszłości, mają

⁸ J. Essletzbichler, D. Rigby, wyd. cyt., s. 565.

⁹ Tamże, s. 563.

¹⁰ Szersza dyskusja na ten temat, patrz: R. Martin, P. Sunley, *Path dependence and region and region and economic evolution*, „Journal of Economic Geography” 2006, No. 6, Iss. 4, s. 403–408.

¹¹ Tamże, s. 400.

¹² Patrz szerzej: K. Gwosdz, *Koncepcja zależności od ścieżki (path dependence) w geografii społeczno-ekonomicznej*, „Przegląd Geograficzny” 2004, No. 76(4), s. 435.

¹³ R. Martin, P. Sunley, wyd. cyt., s. 400–401.

długofalowy wpływ na ścieżkę rozwoju gospodarczego. Po drugie, wybory z przeszłości zamykają alternatywy rozwojowe, prowadząc do suboptymalnych i nieracjonalnych efektów gospodarowania oraz przyczyniając się do zamknięcia technologii, organizacji i systemów w gorszych formach trajektorii rozwojowych, mimo istnienia lepszych możliwości. Po trzecie, z pojęciem zależności od ścieżki wiąże się koncepcja technologicznego zamknięcia. Przyczyną technologicznego zamknięcia są powiązania techniczne (efekt komplementarności i kompatybilności różnych składowych danej technologii), efekty skali (korzyści związane z masowym wykorzystaniem danej technologii) oraz quasi-nieodwracalność inwestycji (koszty utopione są przyczyną problemów ze zmianą technologii).

W.B. Arthur, w odróżnieniu od P.A. Davida, za główną przyczynę zależności od ścieżki uznaje różne rodzaje rosnących korzyści skali. Ich źródłem są początkowo wysokie koszty uruchomienia, dynamiczny proces uczenia się, efekty koordynacji oraz samowzmacniające się oczekiwania¹⁴.

Inna interpretacja zależności od ścieżki odwołuje się do histerezy instytucjonalnej. Instytucje zmieniają się powoli. Wynika to z ich funkcji społecznej – mają zapewnić stabilizację i być przewidywalne, jednocześnie zaś mają odpowiadać na zmieniające się potrzeby społeczeństw i podmiotów gospodarczych. Ta dualna rola instytucji powoduje, że ewolucja instytucjonalna ma cechy zależności od ścieżki. Niektóre struktury instytucjonalne nie są więc efektywne, a ich zależność od ścieżki sprawia, że pozostają przez długi czas zamknięte¹⁵.

Pojęcia związane z technologiczną i instytucjonalną zależnością od ścieżki stały się podstawą do zastosowania podejścia ewolucyjnego w analizach na poziomie regionalnym. Zależność od ścieżki jest postrzegana jako fenomen lokalny i w dużym stopniu uzależniony od miejsca. Zdaniem R. Martina i P. Sunley „proces zależności od ścieżki jest uwarunkowany geograficznie na dwa sposoby: przestrzenna forma krajobrazu gospodarczego – wzór lokalnego i regionalnego zróżnicowania organizacji – są jednocześnie rezultatem procesów zależności od ścieżki oraz głównymi determinantami kształtowania tego procesu”¹⁶. Pojęcie regionalnej zależności od ścieżki jest wieloznaczne. Wiąże się z nim problemy dotyczące przedmiotu analizy (można analizować firmy, sektory działające w danym regionie czy też region jako całość), kwestii czy tylko część gospodarki regionalnej, czy też cały region cechuje się zależnością od ścieżki, źródła pochodzenia zależności od ścieżki, jej charakteru oraz siły. W szczególności pojawia się wiele trudności z identyfikacją źródeł regionalnej zależności od ścieżki. Można do nich zaliczyć: zależność od specyficznych surowców naturalnych, koszty utopione lokalnie dostępnych aktywów oraz infrastruktury (dotyczy to zwłaszcza przemysłu ciężkiego), lokalną specjalizację gospodarczą, regionalne

---

¹⁴ Patrz szerzej: W.B Arthur, *Competing Technologies, Increasing Returns and Lock-In by Historical Events*, “The Economic Journal” 1989, Vol. 99, No. 394.

¹⁵ R. Martin, P. Sunley, wyd. cyt., s. 402.

¹⁶ Tamże, s. 410.

zamknięcie technologiczne, efekty aglomeracji oraz specyficzne dla regionu instytucje, formy społeczne i tradycja kulturowa¹⁷.

Na poziomie regionalnym ma również miejsce zamknięcie na ścieżce, rozumiane jako pogłębiający się brak elastyczności. K. Gwosdz uważa, że przyczyną zamknięcia są coraz większe korzyści osiągane z raz przyjętego rozwiązania, co ogranicza możliwości alternatywnych rezultatów¹⁸. G. Grabher wyróżnia trzy typy zamknięcia: funkcjonalne, kognitywne oraz polityczne. Zamknięcie jest najczęściej postrzegane jako sytuacja negatywna, również w regionie. Jednakże R.L. Martin dowodzi, że może także pojawić się faza pozytywnego zamknięcia, w której rosnące przychody i pozytywne efekty zewnętrzne pobudzają dynamikę rozwoju przemysłu. Faza ta przechodzi jednakże w fazę negatywnego zamknięcia charakteryzującą się coraz większą nieelastycznością¹⁹. Zdaniem R.K. Lestera zamknięcie regionu może zostać przezwyciężone poprzez pojawienie się nowych technologii i przemysłu, zróżnicowanie istniejącego przemysłu, import nowej technologii lub przemysłu spoza regionu, transformację przemysłu w kierunku nowego, ale powiązanego z istniejącym oraz rewitalizację przemysłu poprzez nowe technologie lub nowe produkty i usługi²⁰.

4. Determinanty rozwoju gospodarczego i polityka regionalna w świetle ewolucyjnej geografii ekonomicznej

R.A. Boschma, bazując na dorobku ewolucyjnej geografii ekonomicznej, do podstawowych czynników rozwoju gospodarczego w regionie zalicza wykorzystanie aktywów niematerialnych, takich jak „cicha” wiedza oraz instytucje²¹. Wiedza znajduje swoje odbicie w indywidualnych kompetencjach oraz występuje jako zasób w przedsiębiorstwach. Z faktu, że ma ona „cichy” charakter, wynika, że nie jest ogólnodostępna, nie można jej kopiować ani imitować. Wiedza kumuluje się więc w przestrzeni, prowadząc do zróżnicowania między regionami, a jednocześnie może być kluczowym czynnikiem rozwoju gospodarczego. Badania wskazują, że rozprzestrzenianie się wiedzy oraz innowacji są często warunkowane bliskością geograficzną i bliskością poznawczą, która oznacza, że firmy dzielące się aktywami niematerialnymi dysponują podobnym zasobem wiedzy i doświadczeniem. Akumulacja wiedzy w regionie odbywa się poprzez wyodrębnianie się nowych firm z już istniejących (tzw. procesy *spin-off*), mobilność siły roboczej i sieci²². Kumulowanie wiedzy ujawniające się poprzez przedsiębiorczość i innowacje przyczynia się do

¹⁷ Patrz szerzej, tamże, s. 412.

¹⁸ K. Gwosdz, wyd. cyt., s. 440.

¹⁹ R. Martin, P. Sunley, wyd. cyt., s. 415.

²⁰ Tamże, s. 420.

²¹ R.A. Boschma, *Evolutionary economic geography and its implications for regional innovation policy*, report for OECD, version 20, February 2009, s. 3.

²² Tamże, s. 6.

tworzenia różnorodności potencjału gospodarczego w regionie. Zdaniem wielu autorów ciągle odnawianie się i transformacja potencjału są kluczowe dla zapewnienia długookresowego rozwoju gospodarczego²³. Innowacje są istotnym elementem tego procesu, a rozprzestrzenianie się wiedzy przynosi tym lepsze efekty, im bardziej zróżnicowana jest gospodarka danego regionu. Dywersyfikacja gospodarki regionalnej jest tym bardziej prawdopodobna, w im większym stopniu transfer wiedzy będzie miał miejsce pomiędzy sektorami niż w ramach jednego sektora, jednakże pod warunkiem, że sektory te są ze sobą powiązane. Dlatego też ani specjalizacja regionalna, ani zbyt duża dywersyfikacja działalności gospodarczej nie są korzystne dla rozwoju gospodarczego w regionach. Ponadto warunkiem rozpoczęcia procesów innowacyjnych w regionie jest koordynacja aktywności przedsiębiorstw poprzez system innowacji oraz funkcjonowanie lokalnych organizacji i instytucji, które są wystarczające elastyczne w swoich działaniach i szybko odpowiadają na wyzwania rozwojowe²⁴.

Ze względu na fakt, że w świetle ewolucyjnej geografii ekonomicznej rozwój gospodarczy jest wynikiem często przypadkowych zdarzeń, bardzo trudno jest sformułować wytyczne dla podejmowania celowych działań w ramach polityki regionalnej. Z drugiej strony ostatnie badania wskazują, że regionalna zależność od ścieżki nie oznacza jedynie faktu, iż „historia ma znaczenie”. Zależność od ścieżki może również być rozwijana intencjonalnie²⁵.

W praktyce podejście zależności od ścieżki można stosować do wyjaśniania procesów lokalizacji działalności gospodarczych oraz analizy mechanizmu rozwoju miast²⁶. T. Strykiewicz podkreśla, że zagadnienia związane z lokalizacją działalności gospodarczej rozwijają się w trzech kierunkach: analizy skupisk działalności gospodarczej, redefiniowania przestrzennych kosztów transakcyjnych oraz wprowadzenia do teorii „czynnika środowiskowego”²⁷. W przypadku rozwoju miast B. Domański zauważa, że „mechanizm rozwoju, w którym szczególna trajektoria historyczna miejsca oddziałuje na jego przyszłość (tzw. *path dependence*), leży u źródeł dzisiejszej słabości wielu miast, które pojawiły się jako kwitnące ośrodki przemysłowe w XIX wieku”²⁸.

²³ Tamże, s. 8.

²⁴ Tamże, s. 16.

²⁵ M. Henning, E. Stam, R. Wenting, *Path dependence research in regional economic development: Cacophony or knowledge accumulation?*, „Papers in Evolutionary Economic Geography” 2012, No.12.19, Utrecht University, s. 8.

²⁶ K. Gwosdz, wyd. cyt., s. 443–444.

²⁷ T. Strykiewicz, *Przemiany w geografii przemysłu*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu” 2010, nr 15, Warszawa–Kraków, s. 33.

²⁸ B. Domański, *The impact of spatial and social qualities on the reproduction of local economic success: the case of path dependent development of Gliwice*, [w:] *Studies in Local and Regional Development* red. B. Domański, „Prace Geograficzne”, Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000, s. 53.

W literaturze można znaleźć przykłady formułowania wskazań dla polityki regionalnej w kontekście ewolucyjnej geografii ekonomicznej. Bazują one na efektywności dynamicznej, która koncentruje się nie tylko na alokacji rzadkich zasobów dostępnych w danym momencie, ale również na możliwościach pozyskiwania nowych zasobów w przyszłości²⁹. Istnieje jednak niewiele analiz badających wpływ zależności od ścieżki na rozwój gospodarczy w regionach³⁰.

R.A. Boschma podkreśla, że ekonomia ewolucyjna może wspierać prowadzenie regionalnej polityki innowacji, ponieważ w centrum jej zainteresowania znajdują się procesy długookresowej zmiany strukturalnej, w tym strategii adaptacji podmiotów gospodarczych do zmieniających się struktur. Autor ten wyróżnia dwa rodzaje polityki: ewolucyjną, związaną z aktualnymi, zależnymi od ścieżki charakterystykami gospodarki w regionie, oraz politykę „rewolucyjną”, wymagającą głębokich zmian oraz zerwania z dziedzictwem z przeszłości. W przypadku ewolucyjnej polityki regionalnej potrzebne są dostosowania do lokalnej specyfiki; wzmocnienie poszczególnych elementów systemu gospodarczego oraz ograniczenie ryzyka negatywnego zamknięcia. Środowisko lokalne definiuje kontekst technologiczny, gospodarczy i instytucjonalny oraz w dużym stopniu ogranicza opcje wyboru instrumentów polityki gospodarczej i ścieżek rozwoju. Do podstawowych celów takiej polityki regionalnej należą: stymulacja efektywności mechanizmu selekcji, stymulacja dobrego funkcjonowania regionalnych systemów innowacji oraz stymulowanie otwartości i różnorodności gospodarki lokalnej³¹. Polityka „rewolucyjna” wymaga restrukturyzacji istniejących struktur instytucjonalnych, przebudowy regionalnych systemów innowacji oraz zapobiegania wczesnemu zamknięciu w suboptymalnych technologiach. Taki rodzaj polityki daje więcej możliwości odnośnie do wyboru trajektorii rozwojowych, jednak rezultaty podejmowanych działań są obciążone większą niepewnością niż w przypadku polityki ewolucyjnej. Zdaniem R.A. Boschmy i K. Frenkena, ewolucyjna oraz „rewolucyjna” polityka regionalna nie muszą się wzajemnie wykluczać, prowadzenie tych polityk jednocześnie wymaga jednak ostrożności. Równoległa realizacja wszystkich celów może polegać na tworzeniu nowych ścieżek rozwojowych dla przemysłu przy wykorzystaniu istniejących zasobów³².

R.A. Boschma zwraca uwagę na fakt, że polityka regionalna nie powinna się koncentrować na niedoskonałościach rynku, które mogą być motorem innowacji i rozwoju gospodarczego³³. Innowacje mają charakter systemowy, wobec tego interwencja publiczna powinna dotyczyć eliminowania niedoskonałości regionalnego systemu innowacji. Niedoskonałości te mogą polegać na braku istotnych elementów systemu

²⁹ R.A. Boschma, K. Frenken, *Applications...*, s. 16.

³⁰ M. Henning, E. Stam, R. Wenting, wyd. cyt., s. 14.

³¹ R.A., Boschma, *Rethinking regional innovation policy and change*, “Economics of Science, Technology and Innovation” 2005, Vol. 30, s. 259–260.

³² R.A. Boschma, K. Frenken, *Applications...*, s. 17.

³³ R.A. Boschma, *Evolutionary...*, s. 14–15.

innowacji, braku powiązań między podmiotami w systemie oraz inercji takich powiązań, która utrudnia procesy adaptacyjne. W tym kontekście R.A. Boschma formułuje zalecenia dla polityki regionalnej. Jego zdaniem błędem jest dokonywanie wyboru strategicznych regionów i narodowych sektorów priorytetowych, a więc wczesna identyfikacja „zwycięzców” (*picking winners*). Jest to niezwykle ryzykowne, ponieważ nie wiadomo, które regiony i sektory w konkretnych regionach będą się w przyszłości rozwijały najszybciej. Ponadto wybór sektorów „czempionów” na poziomie krajowym nie przekłada się na możliwości rozwojowe tych sektorów w poszczególnych regionach. To samo odnosi się do podobnego zwiększenia intensywności badań naukowych i wdrożeń we wszystkich regionach, niezależnie od ich możliwości absorpcyjnych. Efektywna polityka regionalna powinna być dostosowana do potrzeb i możliwości poszczególnych regionów. Wobec tego wybory dotyczące polityki regionalnej są w dużej mierze zdeterminowane przez zdarzenia historyczne. Z tego względu lepszą strategią jest wybór „zwycięzców” na poziomie regionalnym, a nie krajowym. Interwencja na poziomie regionalnym powinna raczej uwzględniać instytucjonalną historię regionu oraz jego obecną sytuację niż opierać się na przesłankach teoretycznych czy też ideologicznych. Konkretnie narzędzia polityki gospodarczej powinny stymulować:

- procesy rozprzestrzeniania się wiedzy poprzez wspieranie tworzenia nowych przedsiębiorstw,
- poprawę mobilności siły roboczej poprzez edukację i uczenie się przez całe życie oraz promocję imigracji wykwalifikowanej siły roboczej,
- tworzenie się platform współpracy oraz wspieranie brokerów wiedzy w celu usprawnienia dyfuzji wiedzy między powiązаныmi sektorami.

5. Podsumowanie

Ewolucyjna geografia ekonomiczna daje podstawy teoretyczne pomocne w kształtowaniu nowoczesnej polityki regionalnej, opartej na przesłankach ekonomicznych. Nurt ten kładzie nacisk na procesy historyczne i w odróżnieniu od teorii neoklasycznej odrzuca założenie o występowaniu doskonałej informacji i racjonalności działań podmiotów gospodarczych. Przejawia się to w koncepcji zależności od ścieżki i zamknięcia.

Jednym z istotniejszych przedmiotów analizy w ramach ewolucyjnej geografii ekonomicznej jest region, ponieważ zarówno zależność od ścieżki, jak i zamknięcie są postrzegane jako fenomeny lokalne. Mimo że rozwój gospodarczy jest warunkowany często przypadkowymi zdarzeniami, polityka regionalna może mieć wpływ na rozwój gospodarczy w regionach. Powinna ona przede wszystkim uwzględniać wsparcie regionalnych systemów informacji, dyfuzję wiedzy oraz regionalne zróżnicowanie potencjału gospodarczego. Cele polityki regionalnej powinny być dostosowane do specyfiki określonych regionów ze szczególnym uwzględnieniem ich dziedzictwa historycznego, instytucjonalnego i kulturowego.

Literatura

- Arthur W.B., *Competing Technologies, Increasing Returns and Lock-In by Historical Events*, "The Economic Journal" 1989, Vol. 99, No. 394.
- Boschma R.A., *Evolutionary economic geography and its implications for regional innovation policy*, report for OECD, version 20, February 2009.
- Boschma R.A., *Rethinking regional innovation policy and change*, "Economics of Science, Technology and Innovation" 2005, Vol. 30.
- Boschma R.A., Frenken K., *Applications of Evolutionary Economic Geography*, DRUID Working Paper 2006, No. 06-26.
- Boschma R.A., Frenken K., *The emerging empirics of evolutionary economic geography*, Eindhoven Centre for Innovation Studies (ECIS), Working Paper 10.10.
- Domański B., *The impact of spatial and social qualities on the reproduction of local economic success: the case of path dependent development of Gliwice*, [w:] *Studies in Local and Regional Development* red. B. Domański, „Prace Geograficzne”, Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000.
- Essletzbichler J., Rigby D., *Exploring evolutionary economic geographies*, "Journal of Economic Geography" 2007, No. 7, Iss. 5.
- Gwosdz K., *Koncepcja zależności od ścieżki (path dependance) w geografii społeczno-ekonomicznej*, „Przegląd Geograficzny” 2004, No. 76(4).
- Henning M., Stam E., Wenting R., *Path dependence research in regional economic development: Cacophony or knowledge accumulation?*, "Papers in Evolutionary Economic Geography" 2012, No.12.19, Utrecht University.
- MacKinnon D., Cumbers A., Pyke A., Birch K., McMaster R., *Evolution in Economic Geography: Institutions, Political Economy, and Adaptation*, "Economic Geography" 2009, nr 85(2), 2009.
- Martin R., Sunley P., *Path dependence and region and region and economic evolution*, "Journal of Economic Geography" 2006, No. 6, Iss. 4.
- Stryjakiewicz T., *Przemiany w geografii przemysłu*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu” 2010, nr 15, Warszawa–Kraków.

THEORETICAL ANALYSIS OF REGIONAL DEVELOPMENT DETERMINANTS IN THE LIGHT OF EVOLUTIONARY ECONOMIC GEOGRAPHY

Summary: Economic geography analyzes the unequal distribution of economic activity in the area, and evolutionary economics focuses on the historical processes of economic change. Evolutionary economic geography combines the achievements of these two areas explaining the phenomena related to the evolution of firms, industries, networks, cities and regions. The purpose of this theoretical study is a critical analysis of evolutionary economic geography literature relating to spatial systems. This assessment will identify the determinants of regional development and economic policy guidelines at the regional level. These considerations are a contribution to the discussion on regional policy in Poland.

Keywords: evolutionary economic geography, path dependency, confinement, regional policy.